

4 Interkulttuurinen kompetenssi

Monitulkintaisuuden vaikeus

Pääkaupunkiseudulla monimuotoisuus on ollut läsnä monissa päiväkodeissa ja kouluissa jo reilusti yli kymmenen vuotta, mutta monikulttuurisia oppilaita on vuosi vuodelta enemmän myös pienissä kunnissa. Niissä päiväkodeissa ja kouluissa, joissa on vähän maahanmuuttajataustaisia tai muita vähemmistölapsia, kasvattajat ovat kenties jatkaneet työtään entiseen tapaan. Mikäli kuitenkin vähemmistökulttuureja edustavia lapsia on yllättäen saapunutkin runsaasti, kasvattajat ovat olleet epävarmoja siitä, kuinka toimia. Mikäli kasvattajia ei ole valmennettu kulttuuriseen monimuotoisuuteen etukäteen, alkutilanne on saattanut olla hyvinkin vaikea sekä kasvattajille että lapsille.

Monikulttuuristuminen asettaa vaateita niin kasvattajan omalle kasvulle ja toiminnalle kuin myös yhteisöjen muuttumiselle. Haasteena on sitoutua työskentelyyn monenlaisten lasten kanssa ja samalla tarkastella uudelleen omaa arvomaailmaansa ja laajentaa maailmankuvaansa. Arvomaailma ja maailmankuva välittyvät selvästi toiminnan kautta oppijoille.

Kasvattajat, kuten kaikki muutkin, kokevat vastustusta uusien vaatimusten edessä. Ammatillisuus on sidoksissa identiteettiin ja käsitykseen itsestä, jolloin opetustilanteissa ilmenneet haasteet ja ongelmat uhkaavat kasvattajan itsetuntoa (Nias 1996). Opettajan keskeneräisyys merkitsee Hannele Niemen (2003) mukaan sitä, että hänen työnsä vaatii jatkuvaa

ja elinikäistä oppimista. Mikäli koko ajan uuden oppimista ja vahvistusta on tarpeen, on oltava ahdistukseksi ja hallitsemattomaksi. Seurauksena voi olla itsesyytöstä ja epävarmuutta. Interkulttuurinen osaaminen on tärkeitä taitoja, jotka on sijoitettava toimintamalleja monikulttuurisissa tilanteissa. Kaikki ne oppilaat, myös suomenkieliset, on otettava huomioon myös omalta osaltaan ehkäisemään kulttuurien välistä viestintää. Kaikki ne oppilaat, myös suomenkieliset, on otettava huomioon myös omalta osaltaan ehkäisemään kulttuurien välistä viestintää. Kaikki ne oppilaat, myös suomenkieliset, on otettava huomioon myös omalta osaltaan ehkäisemään kulttuurien välistä viestintää.

Kulttuurisia konflikteja

Monikulttuurinen päiväkotiyhteisö ja kouluyhteisö tarjoavat monien kulttuurien ja kielten kohtaamisen mahdollisuuden. Monikulttuurisuuden aiheuttamille arvoeroille ja kulttuurierotuksille on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Kulttuuriset kysymykset ja kulttuurierotukset voivat olla kietoutuneita, ja räjähdysalttiita. Kulttuuriset erotukset voivat olla keuhutettuja ja samalla oikeudellisesti perusteltuja. Opettajan ammatillisuus mutta eriarvoisuus voi paljastua. Ammattiinsa liittyy myös turvallisuuden tunne, joka voi olla ylimalleista. Mikäli hänellä ei ole koulutusta edustavien lasten opettamisesta, on syytä kiinnittää huomiota. Ne ovat kokoelma maahanmuuttajien kulttuurista ja kielestä. Ne ovat liittyviä käsityksiä, jotka hän on omaksunut hiljaisena totuutena. Ne voivat helpottaa kasvattajan työtä, jos ne ovat valmiita toimintamalleja.

Edellä kuvatut spontaanit ajatukset voivat tulla esiin, kun kasvattaja kohtaa eri kulttuurien

ja elinikäistä oppimista. Mikäli kasvattaja kokee, että tehtävät vaativat koko ajan uuden oppimista ja että vaatimuksia on paljon, ne muuttuvat ahdistukseksi ja hallitsemattoman riittämättömyyden kokemuksiksi. Seurauksena voi olla itsesyytösten lisäksi muutoksen torjunta. Opettajan interkulttuurinen osaaminen mahdollistaa uudenlaisia vastauksia ja toimintamalleja monikulttuurisissa tilanteissa. Sen kautta kasvattaja pystyy myös omalta osaltaan ehkäisemään vähemmistöoppilaiden syrjäytymistä. Kaikki ne oppilaat, myös suomalaiset, jotka poikkeavat valtakulttuurista kykyjensä, etnisyytensä, sosiaaliluokkansa tai seksuaalisen suuntautumisen vuoksi, saattavat joutua leimaamisen tai syrjinnän kohteeksi myös koulussa. Tärkeää lapsen oppimisen kannalta on erilaisten arvomaailmojen molemminpuolinen kunnioitus ja arvostaminen. Ennen kaikkea lapsen näkökulmasta merkityksellistä on opettajan positiivinen asenne lapsen edustamaa kulttuuria ja maailmankuvaa kohtaan.

Kulttuurisia konflikteja päiväkodissa ja koulussa

Monikulttuurinen päiväkotiki ja koulu ovat herkkiä eri kulttuurien ja elämänmuotojen aiheuttamille arvoristiriidoille ja väärinkäsityksille. Moraaliset kysymykset ja kulttuurien väliset konfliktit ovat usein toisiinsa kietoutuneita, ja räjähdysalttiutensa vuoksi ne vaativat kulttuurisesti oikeutettuja ja samalla oikeudenmukaisia ratkaisuja. Konfliktitilanteissa opettajan ammatillisuus mutta ennen kaikkea hänen eettinen sitoutumisensa paljastuu. Ammattiinsa liittyvän epävarmuuden vuoksi hän saattaa turvautua tekemään ylimalkaisia ja stereotyyppisiä arviointeja oppilaista. Mikäli hänellä ei ole koulutusta tai kokemusta vähemmistökulttuureja edustavien lasten opettamisesta, hän todennäköisesti tukeutuu uskomuksiinsa. Ne ovat kokoelma maailmaan, ihmisiin ja myös opettamiseen liittyviä käsityksiä, jotka hän on kasvatuksen ja kulttuurisiirron kautta omaksunut hiljaisena totuutena ympäröivästä maailmasta. Uskomukset siis helpottavat kasvattajan työtä yllättävissä tilanteissa, joihin hänellä ei ole valmiita toimintamalleja.

Edellä kuvatut spontaanit ajatusmallit saattavat aiheuttaa ongelmia, kun kasvattaja kohtaa eri kulttuuria edustavan lapsen. Vuorovaikutusti-

lannetta haittaa tällöin kulttuuristen koodien rajallinen ymmärtäminen ja molempipuoliset kommunikaatiovaikeudet. Tällöin oma epävarmuus ja minän suojaaminen saattavat aiheuttaa reaktion, jolloin kohtaamistilanteista muodostuu eräänlaisia noidankehä ja ennakkokäsitykset ja stereotyypiat vain vahvistuvat. Esimerkkinä voidaan ajatella tilannetta, jossa vähemmistölapsi käyttäytyy aggressiivisesti ja uhkaavasti. Tilanteen tulkinta voi edetä itseään toteuttavan ennusteen eli Pygmalion-efektin kautta, jos kasvattajan jo valmis uskomus lapsen edustamasta kulttuurista käy toteen.

Toisaalta myös opettajan eettisillä valinnoilla on suora tai epäsuora vaikutus lasten hyvinvointiin. Oletetaan esimerkiksi, että oppitunnilla käsitellään suomalaisia vähemmistöjä. Tilanteen edetessä oppilasryhmässä syntyy voimakas romanit tuomitseva keskustelu. Miten asiassa tulisi edetä? Toisessa esimerkissä Jehovan todistajat pyytävät, että heidän lapsensa vapautettaisiin päiväkodin tai koulun kaikista juhlista. Juhlien välityksellä siirretään valtaväestön kulttuuriarvoja, mutta ne tuottavat myös elämyksellisiä kokemuksia ja ovat merkittäviä yhteisöllisyydenkin kannalta. Miten kasvattajan tulisi toimia?

Haasteita on paljon, sillä yhteiskunnassamme on erilaisia yhteisöjä ja kulttuurisia ryhmiä, joiden käsitykset esimerkiksi hyvästä, eettisistä ihanteista, yksilön ja yhteisön välisestä suhteesta sekä uskonnollisista arvoista poikkeavat toisistaan. Toisaalta oikeus päättää itsenäisesti omasta elämästä, ottaa täysivaltaisesti osaa yhteisön elämän suunnitteluun ja kuulua omaleimaiseen kulttuuriin ovat kaikki osa hyvää ihmiselämää. Vaikka ihanteena ja peruspyrkimyksenä on, että päiväkotit ja koulu tarjoaisivat hyvän elämän mahdollistaminen jokaiselle, sen toteuttaminen useimmiten vaatii sopeutumista, sovittelua ja neuvotteluja eri yhteisöjen kanssa. Mikäli näin ei tapahdu, kasvattaja on varsin yksin omine uskomuksineen ja ennakkoluuloineen.

Oma kulttuuri rajaa ym

Meidän jokaisen henkilökohtaisista asioista, elämästä ja maailmasta oivintojamme. Kieli, jota puhumme, samalla välitämme kulttuuria kielen Lennart Meren toteamus ”minä e massaa määrin sitä, että kokemuks maailmankuvamme tulevat ilmi si ja historialliset tapahtumat muok kulttuurisia suodattimia, joiden lä hän liittyvät myös kulttuurimme tiedostamattomat tulkinnat siitä, olla. Oman kulttuurin tuottama v oikean laidan. Haasteellisissa kultt lautuvat voimakkaasti kohdattava laiset perusarvot nousevat entistä t

Monen kasvattajan yksikulttuurin aiheuttaa sen, että oma kulttuuri ja ainoina oikeina, jolloin muita kult Interkulttuurinen osaaminen tai r taa sekä haluan että kykyyn toimi ympäristöissä. Tämänkaltainen he kehitty joustavasti niille, jotka os ka ovat eläneet jonkinlaisen vierau katsomaan asioita valtakulttuurista ovat myös pitkään ulkomailla asun

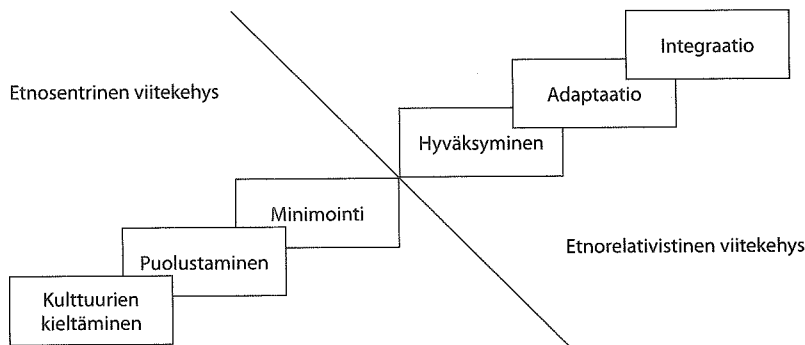
Oma kulttuuri rajaa ymmärrystä

Meidän jokaisen henkilökohtaisen kokemuksemme tuottama käsitys asioista, elämästä ja maailmasta ohjaa ja rajaa ymmärrystämme ja tulkintojamme. Kieli, jota puhumme, on kulttuurisidonnainen, mutta samalla välitämme kulttuuria kielen avulla. Viron entisen presidentin Lennart Meren toteamus ”minä elän kielessäni” tarkoittaa mitä suurimmassa määrin sitä, että kokemuksemme, elämämme elämä, arvomme ja maailmankuvamme tulevat ilmi siinä kielessä, jota käytämme. Ympäristö ja historialliset tapahtumat muokkaavat kulttuuria ja luovat ikään kuin kulttuurisia suodattimia, joiden läpi ihmiset hahmottavat maailmaa. Tähän liittyvät myös kulttuurimme tuottamat usein automaattiset ja jopa tiedostamattomat tulkinnat siitä, miten asiat ovat tai miten niiden tulisi olla. Oman kulttuurin tuottama viitekehys vahvasti määrittää asioiden oikean laidan. Haasteellisissa kulttuurien kohtaamisissa omat arvot peilautuvat voimakkaasti kohdattavaan toiseen, jolloin esimerkiksi suomalaiset perusarvot nousevat entistä tärkeämmiksi.

Monen kasvattajan yksikulttuurisen sosialisoinnin tuottama viitekehys aiheuttaa sen, että oma kulttuuri ja sitä edustavat henkilöt saatetaan kokea ainoina oikeina, jolloin muita kulttuureja edustavia usein vain suvaitaan. Interkulttuurinen osaaminen tai monikulttuurinen ammatillisuus viittaa sekä haluun että kykyyn toimia luontevasti erilaisissa kulttuurisissa ympäristöissä. Tämänkaltainen herkkyys on mahdollista kaikille mutta kehittyy joustavasti niille, jotka osaavat kahta tai useampaa kieltä, jotka ovat eläneet jonkinlaisen vierauden keskellä tai jotka ovat joutuneet katsomaan asioita valtakulttuurista poikkeavasta viitekehystä. Heitä ovat myös pitkään ulkomailla asuneet henkilöt.

Erilaisuuden sietäminen ja monimuotoisuuden hyväksyminen

Pyrkinessään ymmärtämään ihmisten toimintaa erilaisissa kulttuurisissa ympäristöissä Milton ja Janet Bennett (2004, 150–162) sovelsivat konstruktivistista oppimisteoriaa havaintojensa tulkittamiseen. Perusajatuksena on, että kulttuuristen erilaisuuksien kokeminen ohjaa ihmisiä tarkastelemaan monikulttuurisia ilmiöitä syvällisesti ja monitahoisesti, jolloin myös heidän interkulttuurinen osaamisensa kehittyy. Bennett ja Bennett jakavat interkulttuurisen osaamisen kuuteen eri vaiheeseen: kolmessa etnosentrisessä (oma kulttuuri lähtökohtana) viitekehyksessä ihmiset pyrkivät kaikin tavoin välttämään kulttuurisia kohtaamisia, kun taas kolmessa etnorelativistisessa (kulttuurinen moninaisuus lähtökohtana) lähestymistavassa ihmiset hakeutuvat kulttuurisesti haasteellisiin tilanteisiin, koska kokevat ne mielenkiintoisiksi (kuvio 2). Tämä prosessi ei välttämättä aina käynnisty, sillä kulttuurien moninaisuuksien oivaltaaminen ei ole koskaan harmiton kokemus. Oma oivalluksemme siitä, että on olemassa muitakin oikeita tulkintoja, uhkaa tuhota meidät.

Kuvio 2. Kulttuurisen osaamisen kehittyminen (Bennett & Bennett 2004)

Suomalaiset kasvattajat ovat kulttuurisen herkkyytensä ja osaamisensa kehityksessä eri vaiheissa. Osa heistä saattaa olla ensimmäisellä etnosent-

risellä tasolla, jossa oma kulttuuri ei välttämättä tiedosteta. Kasvattaja ei välttämättä tiedosteta vuoksi erilaisuuteen kohdistuvaa vaikutuksen karttuessa kasvattaja alkaa samaanlaisuutta mutta saattaa peittää erilaisuuden viitekehys on yhteydessä myös yksikulttuurisuuteen. Tämä ja sen vaikutuksesta määrittävä

Kulttuuristen erilaisuuksien puolustusvaihe. Kasvattaja koettaa omansa uhkaksi omalle arvomaailmalle. Tuu stereotyyppisiin ja ylimalkkaisiin mointivaiheessa kasvattaja on joutunut yksinkertaisia kulttuurisia samoja kulttuurien romantisointiin. Tämä monikulttuurisuuteen liittyvä puolustusuutta ilmaisevat puolitotuudet. Kätkäli hän ei ole valmis pohtimaan ristiriitaisia tunteita ja jännitteitä oppoutumisvaiheeseen (Sue & Bennett 1990). Tämä prosessi ei välttämättä aina käynnisty, sillä oma kulttuuri on sittenkin

Etnorelativistisessa vaiheessa ihmiset lähestyvät erilaisuuksia. Tuuhin kulttuureihin ja tiedostetaan kulttuureihin saatetaan suhtautua samantapaisesti. Retään samanlaisiksi sosiaalisiksi riippumatta. Seuraavassa kulttuurien hyväksytään se paradoksaalinen, joka ei edellyttää kulttuuristen erillään tuloa ja huomioon ottamista. On mahdollista, että identiteetti, kulttuuri, yhteiskunta ja toisten identiteettien, kulttuurien ei koskaan saavuteta vain puolustautumista vaan oikeudenmukaisuutta (mm. Said 1996). Integraatiovaihe

risellä tasolla, jossa oma kulttuuri ohjaa vahvasti ajattelua. Toisia kulttuureja ei välttämättä tiedosteta todellisiksi tai vartenotettaviksi, minkä vuoksi erilaisuuteen kohdistuva syrjintä on tässä vaiheessa vähäistä. Kokemuksen karttuessa kasvattaja alkaa etsiä oman kulttuurinsa normittamaa samanlaisuutta mutta saattaa pettyä ja harmistua, jos sitä ei löydy. Samanlaisuuden viitekehys on yhteydessä tuttuun ja ennustettavuuteen mutta myös yksikulttuurisuuteen. Tällöin käsitys itsestä tai omasta kulttuurista ja sen vaikutuksesta määrittävät esimerkiksi vähemmistöoppilasta.

Kulttuuristen erilaisuuksien kieltovaihetta seuraa oman kulttuurin puolustusvaihe. Kasvattaja kokee erilaiset oppilaat ja heidän vanhempansa uhkaksi omalle arvomaailmalleen, jota puolustaessaan hän turvautuu stereotyyppiin ja ylimalkaisiin kuvailuihin. Etnosentrisyyden minimoivavaiheessa kasvattaja on jo monin tavoin rauhoittunut ja alkaa etsiä yksinkertaisia kulttuurisia samankaltaisuuksia. Tämä voi johtaa myös kulttuurien romantisointiin. Lisäksi kasvattaja myös tiedostaa, miten monikulttuurisuuteen liittyvistä asioista tulisi puhua, jolloin suvaitsevaisuutta ilmaisevat puolitotuudet toimivat omahyväisyyden peittona. Mikäli hän ei ole valmis pohtimaan kulttuuristen kohtaamisten tuottamia ristiriitaisia tunteita ja jännitteitä, hänellä on vaara jäädä niin sanottuun uppoutumisvaiheeseen (Sue & Sue 2003), jolloin päädytään ajatukseen, että oma kulttuuri on sittenkin paras ja toimivin.

Etnorelativistisessa vaiheessa kasvattaja suhteuttaa omaa kulttuuriaan muihin kulttuureihin ja tiedostaa arvojen suhteellisuuden. Vaikka kulttuureihin saatetaan suhtautua negatiivisesti, erilaiset ihmiset ymmärretään samanlaisiksi sosiaalisiksi ja psyykkisiksi olennoiksi kulttuurista riippumatta. Seuraavassa kulttuuriherkkyyden sopeutumisen vaiheessa hyväksytään se paradoksaalinen tilanne, että ihmisten välinen humanismi edellyttää kulttuuristen erilaisuuksien ymmärtämistä, hyväksymistä ja huomioon ottamista. On siis löydetty vastaus siihen, kuinka oma identiteetti, kulttuuri, yhteiskunta ja sen historia saadaan sopusointuun toisten identiteettien, kulttuurien ja kansojen todellisuuden kanssa. Tätä ei koskaan saavuteta vain puolustamalla omaa kulttuuria ja omia mielityksiä vaan oikeudenmukaisuudella, kohtuullisuudella ja dialogilla (mm. Said 1996). Integraatiovaiheessa kasvattaja on saavuttanut sisäi-

sen tasapainon. Hän on omaksunut monenlaisia viitekehyksiä ja osaa soveltaa vaihtoehtoisia ajattelumalleja erilaisiin kulttuurisiin tilanteisiin. Tässä vaiheessa hän on myös syvällisesti tiedostanut oma erilaisuutensa tai toiseutensa. (vrt. Bennett & Bennett 2004, 160.) Joustava ajattelu on kriittisen tärkeää pyrkiessämme ymmärtämään monimuotoisuutta ja myös hyväksymään erilaisuutta.

Tarvitaan rohkeutta ja tietoista muuttumista

Ristiriidan synnyttämä hämmennys ja neuvottomuuden tila käynnistävät mahdollisesti kasvattajan muutosprosessin (Taylor 1994, 396–398). Monikulttuurisen ammatillisuuden kehittyminen edellyttää, että kasvattaja on valmis pohtimaan eri tilanteissa syntyneiden ristiriitojen tuottamia kysymyksiä. Miksi juuri tämän oppilaan kanssa en pysty hallitsemaan enkä hillitsemään itseäni vaan sanon hänelle jotain, mitä sitten joudun katumaan? Tai miksi maahanmuuttajataustaisten vanhempien kohtaaminen aiheuttaa minussa pelkoa? Interkulttuurinen osaaminen vaatii kasvattajalta työskentelyä monimuotoisessa ympäristössä ja samanaikaisesti oman kasvuprosessin seuraamista. Kehityksen oletetaan etenevän asteittain oman minän ja identiteetin kehittymisen, sosiaalisen tietoisuuden rakentumisen ja ammatillisen pohdiskelun kautta yhteiskunnalliseen ja globaaliin vastuuntuntoon ja vaikuttamiseen. Prosessi vaatii kuitenkin myös aikaa, sillä monikulttuurinen osaaminen muotoutuu vasta ajattelun, toiminnan ja onnistumisen kokemusten kautta.

Mielemme kehittyä ja käsityksemme muuttuvat kokemusten mukaan. Kriittinen pohdinta on muutoksen keskiössä. Siinä ei arvioida itse toimintaa vaan toimintamme ja ajattelumme taustalla olevia merkityksiä eli sitä, miksi toimimme niin kuin toimimme. Pohdinta ei kuitenkaan ole vielä riittävä tae kulttuurien välisten vuorovaikutustilanteiden ymmärtämisestä, vaan henkilön täytyy myös aktiivisesti kokeilla uusia rooleja erilaisissa kulttuurisissa tilanteissa sekä hankkia uusia tietoja ja tai-

toja. (Taylor 1994, 403.) Sava suuntaamaan huomionsa ulkois ymmärryksemme alkaa muuttu maan muita mahdollisia toimint Muutosprosessi vapauttaa hänet tyistä olettamuksista, tekee häne ja mahdollistaa asettumisen tois edustavan lapsen asemaan (Räsär

Opettajan interkul

Kasvattaja voi siis oppia muuttu distavan oppimisen välineenä, jon käyttäytymistä ja toiminnan laatu man omaa halua ja suostumusta ta samalla myös ulkopuolisin silmi. assosiaatioihin ja ajatuksiin erilaist peilaa itseään oppilaisiinsa nähdä saan. Vasta luottamus omaan amm että opettaja pystyy näkemään as huomioon, mitä valmiuksia tällä tulee. Henkilökohtaiset kokemuk jos niitä pohditaan kollegan kanssa ri- ja kasvatustieteen teorioista. Ko positiivisuudesta tulee tuon proses

Interkulttuurinen osaaminen sis taa oman roolinsa, työnsä yhteisku ohjaavat sosiopoliittiset, kulttuuris & McLaren 2001; Gay 2000; Nie epäkohtia tiedostava kasvattaja oh tuurisia ja yhteiskunnallisia rakente maan niiden eroja ja samankaltaisu käsitysten monitulkintaisuutta tarl

toja. (Taylor 1994, 403.) Sava (1987, 44–45) toteaa, että kyetessään suuntaamaan huomionsa ulkoisista teoista niiden sisäisiin motiiveihin ymmärryksemme alkaa muuttua. Tällöin kasvattaja pystyy hahmottamaan muita mahdollisia toimintatapoja ja niitä ohjaavia arvovalintoja. Muutosprosessi vapauttaa hänet kulttuurisista itsestäänselvyyksinä pidetyistä olettamuksista, tekee hänet kriittiseksi valtavirran tietoa kohtaan ja mahdollistaa asettumisen toisen, varsinkin vähemmistökuultuureita edustavan lapsen asemaan (Räsänen 2002).

Opettajan interkulttuurinen osaaminen

Kasvattaja voi siis oppia muuttumaan. Kriittinen pohdinta toimii uudistavan oppimisen välineenä, jonka avulla voidaan muuttaa käsityksiä, käyttäytymistä ja toiminnan laatua. Prosessi ei kuitenkaan käynnisty ilman omaa halua ja suostumusta tarkastella toimintaansa kriittisesti mutta samalla myös ulkopuolisin silmin. On kiinnitettävä huomiota omiin assosiaatioihin ja ajatuksiin erilaisten tapahtumien yhteydessä. Kasvattaja peilaa itseään oppilaisiinsa nähdäkseen, kuinka hän pärjää heidän kanssaan. Vasta luottamus omaan ammatilliseen osaamiseen mahdollistaa sen, että opettaja pystyy näkemään asioita oppilaan kannalta eli ottamaan huomioon, mitä valmiuksia tällä on ja millaisista lähtökohdista tämä tulee. Henkilökohtaiset kokemukset voidaan ymmärtää myös paremmin, jos niitä pohditaan kollegan kanssa tai jos niihin löytyy selityksiä kulttuuri- ja kasvatustieteen teorioista. Kokemus opettamisen mielekkyydestä ja positiivisuudesta tulee tuon prosessin kautta.

Interkulttuurinen osaaminen sisältää myös sen, että kasvattaja tiedostaa oman roolinsa, työnsä yhteiskunnalliset sidokset ja koulun toimintaa ohjaavat sosiopoliittiset, kulttuuriset ja taloudelliset järjestelmät. (Giroux & McLaren 2001; Gay 2000; Nieto 2004.) Yhteiskunnassa ilmeneviä epäkohtia tiedostava kasvattaja ohjaa oppilaitaan tarkastelemaan kulttuurisia ja yhteiskunnallisia rakenteita monesta näkökulmasta sekä pohtimaan niiden eroja ja samankaltaisuuksia. Ajatuksena on, että tiedon sekä käsitysten monitulkintaisuutta tarkastellaan avoimesti kaikessa opetuk-

nessa, jolloin jokainen oppilas, myös valtaväestöä edustava, voi kehittää omaa kulttuurierkkyyttään. Geneva Gay (2000) tarkentaa vielä, että monimuotoisuuden, oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon toteuttamisen lisäksi monikulttuurisuuskasvatuksen tavoitteeksi nousee oppilaiden identiteettien tukeminen, mikä parhaiten toteutuu, kun opettaja käyttää kulttuurisesti sopivia ja erilaisia oppimistyyliä tukevia menetelmiä. Opettajan interkulttuurinen osaaminen voidaan mieltää laajentuneeksi itseymmärrykseksi, kriittiseksi suhtautumiseksi työhön, empatiaksi ja erilaisten todellisuuksien ja elämänmuotojen hahmottamiseksi.

Osaaminen auttaa jaksamaan

Edellä on kuvattu niitä haasteita, joita monikulttuurinen päiväkotij ja koulu tuovat mukanaan kasvattajan työhön. Kasvattajan rooli monimuotoisuuden edistäjänä ja tulevaisuuden rakentajana on keskeisessä asemassa kaikissa yhteiskunnissa. Opetushenkilöstön interkulttuurista osaamista voidaan pitää investointina tulevaisuuteen, mikäli sen seurauksena voidaan ehkäistä syrjäytymistä ja saada aktiivisia, koulutettuja yhteiskunnan jäseniä (Soilamo 2008). Sen sijaan jos kasvattajalta puuttuu valmius kohdata eri kieli- ja kulttuuritaustoista tulevia oppilaita, hän todennäköisesti muutaman rankan työvuoden jälkeen hakeutuu muualle tai hän jättää työnsä kokonaan.

Tavoitteiden ja todellisuuden välinen ristiriita vähentää kasvattajien uskoa selviytyä työstään kunnialla. Opettajiin kohdistuneet vaatimukset koetaan usein kohtuuttomiksi varsinkin silloin kun opettajien tulisi ammattitaidollaan ja persoonallisuudellaan ratkoa yhteiskunnan moniarvoisuuden tuomia ristiriitoja. Suorituspainotteinen työ johtaa helposti siihen, että opettajat vieraantuvat työstään ja sen merkityksellisyydestä. Työn kokeminen itselle vieraaksi lisää opettajien välinpitämättömyyttä ja sitoutumattomuutta ammatin eettisiin toimintaperiaatteisiin.

Onneksi päiväkodeissamme ja kouluissamme on jo monia interkulttuurisesti osaavia kasvattajia, joiden ammatillisuus, kärsivällisyys ja peräänantamattomuus kannustavat lapsia ja nuoria uskomaan mahdolli-

suuksiinsa. Nämä kasvattajat o
misensa sekä työtä tekemällä e
kollegoiden ja lasten vanhempie
liittyvää kirjallisuutta ja osallistu
mukaisesti. Ammatillinen osaam
ja opettajia myös työuupumukse
nikulttuurisen työnsä haasteellis
nen perustuu ennen kaikkea om
ja vahvaan sisäiseen motivaatioon
myönteinen suhtautuminen oma
ja interkulttuurisesti haasteellis

Millaiset tilanteet työssäsi aiheuttavat negatiivisia reaktioita?
Millaiset lapset ovat mielestäsi haasteellisia?
Mitä mielikuvia ja uskomuksia sinulla on eri kulttuuriryhmistä?
Mihin mielikuvat ja uskomukset vaikuttavat työssäsi?
Ohjaavatko aikaisemmat työkokemuksesi mielikuviasi heistä?
Missä interkulttuurisen osaamisen tärkeys on (s. 78) uskot olevasi? Perustele vastauksesi.
Miten kehität omaa interkulttuurista osaamista yhteisösi pyrkii kehittämään s

Kirjalista

Bennett, J. & Bennett, M. (2004). *Developmental approach to global and domestic education*. J. & M. Bennett (toim.), *Handbook of intercultural education*. Thousand Oaks, CA: Sage.

suuksiinsa. Nämä kasvattajat ovat omaksuneet interkulttuurisen osaamisensa sekä työtä tekemällä että pohtimalla esiin tulleita konflikteja kollegoiden ja lasten vanhempien kanssa. He ovat myös lukeneet alaan liittyvää kirjallisuutta ja osallistuneet koulutuksiin mahdollisuuksiensa mukaisesti. Ammatillinen osaaminen näyttää suojaavan näitä kasvattajia ja opettajia myös työuupumukselta, koska he realistisesti myöntävät monikulttuurisen työnsä haasteellisuuden ja rankkuuden. Työssä viihtyminen perustuu ennen kaikkea oman työn merkittävyyden tiedostamiseen ja vahvaan sisäiseen motivaatioon. (Talib 2005, 112–113.) Optimismi ja myönteinen suhtautuminen omaan työhön mahdollistavat moraalisesti ja interkulttuurisesti haasteellisen toiminnan.

Millaiset tilanteet työssäsi aiheuttavat sinussa voimakkaita tunnereaktioita?

Millaiset lapset ovat mielestäsi haasteellisimpia?

Mitä mielikuvia ja uskomuksia sinulla on erilaisista vähemmistöryhmistä?

Mihin mielikuvat ja uskomukset mielestäsi perustuvat?

Ohjaavatko aikaisemmat työkokemuksesi vähemmistölapsista mielikuviasi heistä?

Missä interkulttuurisen osaamisen vaiheessa (katso kuvio 2, s. 78) uskot olevasi? Perustele.

Miten kehität omaa interkulttuurista osaamistasi? Entä miten työyhteisösi pyrkii kehittämään sitä?

Kirjallisuutta

Bennett, J. & Bennett, M. (2004). Developing intercultural sensitivity: An integrative approach to global and domestic diversity. Teoksessa D. Landis, J. M. Bennett, & M. Bennett (toim.), *Handbook of intercultural training* (s. 147–165). Thousand Oaks, CA: Sage.